

tidskrifter & dagspress

Red: Y Karlsson

Kritik mot kritik mot narkotikaboken

Läkartidningens recension på ledarplats av Nils Bejerots bok "Narkotikafrågan och samhället" (refererad i smt 3/68) har lett till en rad häftiga bemötanden från flera av landets psykiatriprofessorer och andra läkare.

Vi finner det uppseendeväckande att tidningen intagit en så negativ attityd. Mer än hälften av boken är rent informativ och dess redogörelse för narkotikaproblematiken är utmärkt och kan väl jämföras med andra prisade framställningar, skriver professorerna *Torsten S:son Frey* och *Carl-Henry Alström* i Läkartidningen (11/68). Visserligen blir framställningen polemisk och tonen hård när det gäller analysen av utvecklingen i Sverige men redogörelsen är i stort sett korrekt, menar professorerna, som bl.a. påtalar att Läkartidningen i sin ledare feliciterar Bejerots angrepp på Läkartidningen!

I ledningen anges att vi under senare år upplevt en i många avseenden förvirrad narkotikadebatt och "ingen vågar väl påstå att den klarnat i någon högre grad i dag". Det var bedrövligt! Nog har väl situationen klarnat så till vida att alla fått klart för sig att *fri utskrivning av alla former av narkotika är en hopplös linje*.

I samma nummer av Läkartid-

ningen går också med. kand. *Bengt Alexanderson* och bitr. överläkare *Dan Sundberg* till attack mot ledaren, som de betraktar som "ett mycket beklagligt olycksfall i arbetet". De beklagar ivrigt Bejerots många gånger överdrivna bruk av invektiv men ställer sig än mer oförstående till Läkartidningens kommentar.

Läkartidningen har medvetet bidragit till att eliminera Bejerot från narkotikadebatten, genom att ensidigt ta fasta på hans "hatiska enögdhet" och konsekvent förtiga den del av boken som berör narkotikaproblemet i sin helhet och som har ett allmänt intresse.

Mot bakgrunden av Läkartidningens officiella prägel på ledarsidorna har tidningens redaktion här ett speciellt ansvar att förvalta mot läkarkåren och allmänheten, skriver kritikerna. Läkartidningens redaktion hänvisar i sitt svar till att man på ledarplats i fjolårets kommentarer verkligen inte ställt sig bakom någon "legal narkotikaförskrivning" och att man hårt kritiserat RFHL:s ordförande. Både i det fallet och när det gäller kritiken mot Bejerot anser man att Läkartidningen skall kunna redovisa en egen uppfattning. Redaktionen betonar att man inte vid tillfällen som dessa kan företräda läkarförbundet eller inhämta dess mening då detta inte kan ta ställning i alla aktuella debattfrågor.

Redaktionen betonar att ledaren behandlade den polemiska delen av Bejerots bok — en "normal" recension utlovas också. Kommentaren avslutas med en förhoppning att narkomanidebatten i fortsättningen skall kunna föras på en helt annan nivå än den Bejerot valt i sin bok.

Därmed var dock inte kritiken mot Läkartidningens ledare avslutad. I tidningens nästa nummer (12/68) kom en kraftig salva från professorerna *Gösta Rylander*, *Börje Cronholm*, *Bengt J. Lind-*

berg, *Hans Forssman* samt med. dr *Torsten Hafström*, laborator *Gunnar A. R. Lundquist* och docent *Arne Bergsman*. De hävdade att Bejerots bok är ett ytterst värdefullt inlägg i den svenska narkotikadebatten och till skillnad från många andra inlägg präglas inte bara av ett elegant skrivsätt utan också av synnerligen gedigna kunskaper på området.

Tonen hos Bejerots motståndare har ju inte alltid präglats av större finesse. Läkartidningens onyanserade kritik på ledarplats kan inte vara representativ för uppfattningen inom Sveriges läkarkår. De sju protesterar mot "det överlägsna och nonchalanta sätt varpå Bejerots bok behandlats". Den utgör säkerligen den bästa populära framställningen på svenska. Utan att förblindas av sin försvarsattityd borde Läkartidningen ha påpekat detta, skriver de sju.

Hjärtexperiment

Den publicitet som hjärttransplantationerna fått står inte i någon som helst proportion till deras betydelse och den information som lämnats om dem har inte på något sätt speglat verkligheten, skriver professor *Lars Werkö* i Läkartidningen (4/68). Tyvärr är det fortfarande så att det står en inte obetydlig strålgång kring "kniven som botar". Att med massmedias upphaussning som drivkraft sätta igång en internationell tävling om vem som hinner först med att operera den som kommer att leva längst inom ett område, som för överskådlig framtid fortfarande tillhör experimentalkirurgin, förefaller vara att gå för långt.

Det osunda publicitetsjaktet får tyvärr ofta ökade forskningsanslag till följd — en sorglig företeelse, lika mycket att beklaga som att många patienter bibringas falska förhoppningar. Det kan inte

undvikas att detta glamouriserande av kirurgiska ingrepp helt missleder den allmänna opinionen. Det är inte via transplantationskirurgi med ersättande av organ från unga, friska människor, som dött en hastig död, som vi kan lösa våra medicinska problem. Helt andra åtgärder än satsning på transplantationsforskning kommer att förbättra folkhälsan.

Inom den förebyggande medicinen finns kunskaper, som ännu inte utnyttjats praktiskt. Inom den kurativa medicinen finns dels stora kunskaper, som inte utnyttjas, dels en stor forskningspotential, som på grund av brist på medel och resurser arbetar under svåra förhållanden.

De väsentliga forskningsinsatserna måste i stället koncentreras till studier — gärna av tvärvetenskaplig natur — som leder till förebyggande av sjukdom och till upptäckande av sjukdomar i sådana stadier att man med jämförelsevis enkla medel kan behandla dem. Vi har kunskaper till mycket av detta i dag.

Nytt program för ökad nykterhet

- Legitimation skall krävas vid alla rusdrycksköp på Systemet och alla inköp registreras.
- Reklam för starksprit måste förbjudas och staten bör effektivt kontrollera ölhanteringen.
- Skatten bör utnyttjas för att minska alkoholförbrukningen och förskjuta konsumtionen från starkare till svagare drycker.
- Upprustningen av vård- och behandlingsresurserna för alkoholskadade måste forceras och upplysningen effektiviseras i skolor och via radio-TV.
- Forskningen om alkoholproblemet måste samordnas och utvidgas.

Detta är huvudpunkterna i det program som nykterhetsfolkets landsmöte antagit och som alltså officiellt är nykterhetsrörelsens framtidsprogram i Sverige. Närmast blir det alkoholpolitiska ut-

redningen som får ta ställning till det.

I pressen har programmet tolkats som en välkommen nyorientering. Efter några år av dyster utveckling på alkoholområdet är man mer desillusionerad och mindre säker på de egna riktlinjernas bärkraft, konstaterar *Dagens Nyheter* (15/2). En växande skepsis mot frihets- och service-tänkandet både när det gäller alkohol och narkotika är märkbar.

Nykterhetsfolket säger nu att det viktigaste är att bromsa den kraftiga stegringen av antalet svårt alkoholskadade. Uttalandet vittnar om en sinnesändring. Förut har nykterhetsrörelsen sett som sin särskilda kallelse att varna för tron att väsentliga resultat skulle kunna nås genom en direkt insats mot de grövre missbrukarformerna, dvs utan den mödosamma omvägen över en allmän minskning av alkoholkonsumtionen. Nykterhetsrörelsen har lidit svårt av sin egen svaghet för nykterhetspolitiska radikalmedel. Fixeringen i det förflutnas frågeställningar har nu påtagligt minskat, slutar *Dagens Nyheter*.

Den starka betoningen av att en förskjutning i konsumtionen från starkare till svagare drycker bör eftersträvas är av stort intresse. Det har tidigare främst hävdats av folk utanför nykterhetsrörelsen. Det vore värdefullt om man kunde nå enighet om denna målsättning, skriver *Svenska Dagbladet* (17/2). Det finns dock skäl att hysa tvivel om att nykterhetsrörelsen vill acceptera de metoder som kan göra det möjligt att nå det målet. Rörelsen är alltför fången i föreställningen om alla alkoholdryckers fördärlighet för att rejält våga satsa på de lättare.

Den kanske intressantaste och samtidigt mest kontroversiella punkten gäller kravet på obligatorisk legitimation vid inköp av alkoholdrycker samt registrering

av alla inköp. Det bästa som kan sägas om en sådan anordning är väl att den skulle ge ett statistiskt underlag av viss betydelse bl.a. för forskningen. Men är det inte optimistiskt i överkant att tro att denna väldiga krångelapparat — väl att märka utan någon form av ransonering — skulle ge ett resultat i rimlig proportion till personalinsats, kostnader och olägenheter för den stora allmänheten? När det sägs att registreringen skulle motverka langningen, så är det förmodligen direkt felaktigt. Tvärtom är det mycket sannolikt att överlåtelser med eller utan kommersiellt inslag skulle bli ofantligt vanliga — de som inte vill visa för myndigheterna att de är storkonsumenter skulle säkert se till att på allt sätt skaffa sprit genom andras förmedling.

Men framför allt skulle registreringen med all rätt bli betraktad som ett halvt steg tillbaka till motboken, slutar *Svenska Dagbladet*.

Ju hårdare man utnyttjar registreringen för kontrollåtgärder mot enskilda konsumenter, ju fler missbrukare och langare man avstänger, desto tveksammare blir registreringen värde som informationsmedel, eftersom de avstängda till större eller mindre del kommer att söka fylla sitt behov vid sidan av den legala vägen, hävdar *Dagens Nyheter* (26/2). Den nykterhetspolitiska effekten kan bli betydande men en stor del av den socialt skadligaste konsumtionen kommer inte att synas i registreringen.

Registreringen ger den bästa informationen om den inte förenas med detaljgripanden.

Man invänder att registreringen skulle kosta några tiotal miljoner om året. Det är en spottstyver jämfört med spritskatten till staten. Av alla kritik finns det ingen som skorrar så falskt som veropen över kontrollutgifterna, slutar *Dagens Nyheter*.

På det hela taget har programmet en realistisk framtidsinriktning. Men registreringen blir meningsfull först om den sätts in i

ett sammanhang där samhällets hela attityd till alkoholen förändrats, skriver *Expressen* (24/2). Om man tar steget att använda registrering i mer närgånget övervakningssyfte ökar chansen att hjälpa en alkoholist på ett tidigt stadium — och minska lidandet också för alla de berörda personerna.

Men ifråga om ölet sker ingen frontförändring. Fortfarande uppträder många talare som om ölet vore det stora samhällsproblemet. Varför inte begränsa rörelsens ölpolitik till samverkan med de många vettiga personer som säger nej till de meningslösa och tvivelaktigt verkande starkölsexperimenten i livsmedelsaffärerna, slutar *Expressen*.

Utrustningskaos hot på sjukhus

Den medicinska elektroniken kommer av alla tecken att döma att revolutionera 1970-talets sjukvård på samma sätt som de nya läkemedlen gjorde under 1940- och 1950-talen. Men det finns en viktig skillnad — den medicinska elektroniken ställer kanske större krav på sjukvården i fråga om ekonomiska, personella och tekniska resurser, om den skall kunna rätt utnyttjas, skriver civilekonom *Carl-Johan Ihrfors*, i *Moderna sjukhus* (1-2/68).

Risk finns att sjukvården råkar i ett utrustningskaos på grund av brist på kunnig driftpersonal, inköp av överqualificerad utrustning, eftersatt underhåll, svårighet att i terapi omsätta erhållna data. Dessa risker skall inte överdrivas, men får ej nonchaleras av sjukvårdens huvudmän och planerare.

Det första och kanske viktigaste problemet, som kräver en snabb lösning, är vilka krav man skall ställa på den medicinska elektroniken. Sjukvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (SPRI) bör snabbt få resurser för att medverka i utvecklingen och bedöm-

ningen av denna tekniskt komplicerade utrustning.

Sjukvården kan svårigen ta på sig uppbyggnaden av dyrbara serviceverkstäder. I stället bör man satsa på att ha lätt utbytbara komponenter som antingen kasseras eller repareras vid fristående verkstäder. Det allvarligaste problemet är dock att man kan räkna med brist på personal utbildad i medicinsk teknik. Sådana institutioner byggs visserligen upp i Stockholm, Göteborg och på andra ställen. Men det räcker inte. Läkare och sjuksköterskor måste också i sin grundutbildning ges en så framåtriktad utbildning som möjligt i medicinsk teknik, skriver *Carl-Johan Ihrfors*.

Nya lösningar i fångvården

I riksdagens debatt om fångvården i anslutning till justitiehuvudtiteln förekom åtskilligt som tyder på nytänkande och vilja till omprövning — låt vara att resultatet blev skäligen magert. Justitieministern antydde att man söker nya lösningar på den slutna anstaltens problem i samband med en blivande centralanstalt för unga lagbrytare utanför Uppsala. Det är ett löftesrikt ord — vad som behövs är nämligen just nya lösningar, skriver *Svenska Dagbladet* (11/3).

En skarp differentiering har skett mellan slutna och öppna anstalter. "Fängelse" kan betyda allt från öppen och generös internatsförläggning till Kumla med underjordstransporter och sjumetersmurar. Men ingen större differentiering har ägt rum inom den slutna sektorn om man bortser från den successivt tilltagande slutenheten.

Om miljön sålunda är anmärkningsvärt homogen inom den slutna vården, så är klientelet desto mer heterogent. Där finns människor för vilka förläggningsformerna är skäligen likgiltiga och där finns människor som lider

svårt av den högrationaliserade instängningsmekanismen och den strängt slutna miljön. Där finns svårhanterliga och rymningsbenägna likaväl som beskedliga och lättskötta, nästintill hopplösa fall och sådana som vill bättra sig och bli laglydiga, där finns arbets-hämmade och arbetsintresserade, asociala och sådana som genom tillfälligheternas spel råkat illa ut, intellektuella och mer eller mindre efterblivna. Alla dessa pressas in i samma slags anstalter och ges i det stora hela samma villkor.

Det är alldeles uppenbart att man bör eftersträva en uppdelning och utforma anstalterna efter klientelet. Det gäller att skapa en på samma gång human och ändamålsenlig fångvård. En helt ny utredning bör ta itu med det viktigaste principprogrammet, summerar *Svenska Dagbladet*.

Att ta vara på och backa upp krafter som frivilligt engagerar sig på områden som samhället har tagit ansvaret för men inte i alla avseenden har kapacitet för är en god investering och besparing, skriver *Dagens Nyheter* (5/3) i anslutning till en (sedermera avslagen) motion om statsanslag till KRUM, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering.

Det är ännu för tidigt att bedöma långsiktiga resultat av vad KRUM gjort i form av rehabiliterande mänskliga kontakter och kriminalpolitiska seminarier och debatter och andra försök att bryta slentrian, pessimism eller belåtenhet, sentimentalitet och aggressivitet i opinionsbildningen. Men redan det som åstadkommit på kontaktsidan bör ha betytt ökade chanser och en stark uppmuntran för hundratals interner. Och sedan den första tidens spänningar med myndigheterna lättat verkar samarbetsklimatet utveckla sig i lovande riktning.

Kriminalvården kan aldrig tänkas klara av det som är svårare än inlåsning, arbetsdrift, hyggelig fysisk standard — nämligen det rehabiliterande personliga kontaktskapandet — med hjälp av myndighetsföreträdare allena.

Pappersexercis som skrämmer

Kommunerna skulle kunna göra en bättre insats för äldreomsorgen och samtidigt minska sina egna kostnader genom att i större utsträckning satsa på upprustning av de äldres bostäder. Därigenom skulle pensionärer kunna stanna hemma längre och slippa belasta äldreomsorgen och långtidsvårdsklinikerna, konstaterar tidningen *Arbetet* (25/2) som kommentar till en undersökning som Skånes regionplaneinstitut gjort om äldreomsorgens bostadsförhållanden. I hälften av Skånes kommuner bodde omkring två tredjedelar i bostäder med enbart vatten och/eller avlopp som enda bekvämlighet.

Förmågan och viljan att utnyttja förbättringslånen varierar betydligt i olika kommuner. Man kan inte undgå slutsatsen att de kommunala representanterna inte har verkat tillräckligt aktivt för att sprida kunskap bland åldringarna om denna viktiga förmån.

Tydliggen finns det — på grund av den bristande informationen och kanske alltför mycket skrämmande pappersexercis — en viss misstro bland de äldre. Anledningen till detta kan vara, att man använder beteckningen "lån", trots att det närmast har karaktären av ett bidrag. Lånet är nämligen både ränte- och amorteringsfritt och avskrivs helt efter tio år, såvida inte alldeles särskilda omständigheter föreligger, t.ex. speciellt hög inkomst.

Skärp sociallagarna

Vad som betraktas som rätt och billigt i Kråkemåla är ett oförskämt krav i Knäckebrökhult. Socialhjälpslagen rymmer allt från den mest extrema snålhet till en relativ generositet. Normer och praxis skiftar från kommun till kommun. Man har helt olika syn på socialhjälpens funktioner. Socialhjälpens är en kommunal angelägenhet och om man råkar illa ut, så gäller det att göra det i rätt kommun, skriver *Per-Olof Bengtsson* i Svensk handikapptidskrift (2/68).

Socialhjälpen präglas ännu i våra dagar av allmosetänkande och rådslå för att skapa något som diffust kallas för understöds- tagaranda — synnerligen primitiva inställningar i ett samhälle, där trygghet blivit ett honnörsord. Upplevelsen av negativism skapar också motvilja hos den behövande att söka denna form av hjälp.

Avsikten med lagen måste rimligtvis vara att man vill ålägga kommunerna att eliminera verkningarna av sociala, fysiska och psykiska handikapp. Men man har inte velat gå för hårt fram med den kommunala självbestämmanderätten och därför har åläggandena blivit synnerligen vagt formulerade. Resultatet blir halvdana åtgärder som sällan innebär någon faktisk hjälp ut ur nödsituationen.

Kommunerna har inte i tillräcklig grad upplevt sitt ansvar i

förhållande till handikappade. Kommunal självbestämmanderätt och människovård har inte visat sig vara förenliga begrepp. Konsekvensen måste bli antingen att kommunerna får mer preciserade åligganden eller att staten övertar ansvaret för socialhjälp, hävdar Per-Olof Bengtsson.

Något sjukt med tänderna

Praktiskt taget hur vi än blir sjuka så kan vi få samhällets hjälp. Men gäller sjukdomen tänderna är vi ställda. Dem skall vi reparera själva, skriver *Expressen* (26/2). Ett utomordentligt talande exempel på hur lågt tänderna värderas lämnar samhällets behandling av tandvården inom kriminalvården. Fängelseläkaren avgör om en intern behöver tandvård.

Med denna allmänna inställning som råder att tandvård är en lyx som samhället ännu inte behövt ta nämnvärt ekonomiskt ansvar för, ska man naturligtvis inte begära att just kriminalvårdens folk ska ha en annan inställning.

Tandvården i stort är ett försummat område. Kriminalvården ett annat. Kombinationen av de två försummelserna blir naturligtvis extrema försummelser inom kriminalvårdens tandvård.

Lägg därtill att kungl. svenska avundsjukan naturligtvis inte är sen att reagera om internernas tandvårdsfråga löses men inte allmänhetens egen. Då förstår man problemets vidd.

socialmedicinsk tidskrift

Prenumerationspris:

Helår kr 35, halvår kr 18.

Studerande helår kr 18.

Lösnummer kr 4.

Tidskriften utkommer med 10 nummer per år (1 per månad utom juli och augusti).

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur **smt** utan angivande av källan förbjudes.

Annonsavdelning:

Red. Nils Byttner, Strandliden 60, Vällingby.

Tfn 08-38 52 99, 38 77 58.

Annonspriser:

Omslagets andra sida kr 500, omslagets fjärde sida
kr 600, första inlagssidan kr 500,

helsida kr 450, halvsida kr 250, kvartsida kr 150.

mm-pris kr 1: 25 pr enkel spalt 70 mm.

Spalthöjd 210 mm, spaltbredd 70 mm,

sidans bredd (2 spalter) 150 mm.